

-4

ہنس دی تلقین :-

بابا فرید اپنی شاعری ہے ہنس دی تلقین
 کمرے ہوئے آہدے نہیں کہ دو یا لوکاں
 خون ویکہ کے اپنا دل گھوٹا نہ کس
 رب نے دتے تے ہنس کس تے اب
 دا شکر ادا کس

رہی سکی کھا کے ٹھنڈا پانی پی
 فریدا ویکہ ہرائی چوٹری نہ آسائیں

-5 رب دی یاد :-

بابا فرید اپنی شاعری ہے ایس گل فی تلقین
 کمرے تے کہ رب دی یاد نوں کوی وی
 نہ وسارو . جے اتنا اپنے رب نوں نکل
 جاوے تے اوہی زندگی دا مقدر
 عیم ہی ختم ہو جاندا ہے

ے فریدا بچلی رات نہ جاگیو جیونڈرو مولی
 جے تیں رب دساریا تار رب نہ وسارو

-6 رب نال محبت :-

اللہ نال محبت بابا جی دی شاعری وج
 نظر آونڈی ہے . اونہاں دے مطابق اللہ
 نال محبت ہی انسان دا مقدر عیادت
 ہے . ایس تو علاوہ ہے انسان کول
 کجھ وی نشی بھرا . ایس ای تے اوس
 نوں دنیا تے آخرت تے کامیاب کوسی

ے بولے شیخ فرید بابا اللہ لے
 ایس تن ہوسی خاں غانی گور گلے

سوال منتر بنیازی موضوع تے اسلوب دے حوالے نال وکری
شاعری کرکے...

منتر بنیازی موضوع تے اسلوب دے حوالے نال
وکری شاعری کرکے تے. اوہ اپنے بسم پہ
شاعرانہ گو وکرا انزاز رکھن دی وجہ
تو بوجھے میثور سن. منتر بنیازی نے
اپنی شاعری وجہ علامتاں دا استعمال کرکے
ونزدے حالات نول جندے طریقے نال بیان
کیتا اے. منتر بنیازی نول انماشی دا شاعر
دی آکھیا جاتا اے.

منتر بنیازی دی شاعری دے مجموعے کل کلام
دے وجہ اونیاں نے ونزدے حالات نول
بوجھے علامتاں دے نال بوجھے سوئھے انزاز
تے بیان کیتا اے. اونیاں نے اپنی شاعری
وجہ لوکاں دے دکھاں دے درداں دا اظہار
نیو خوب کیتا اے.
نکے اونیاں دا مطالعہ تے مساپڑہ دونوں
اے. اسی وجہ تو اونیاں دی شاعری نے
اے وکرا نظر آکھا اے.

کل کلام دا دیروا:-

1- علامتی نظام:-

منتر بنیازی نے وکریاں علامتاں دے ذریعے
ونزدے حالات نول لکے جیہے انزاز
بیان کیتا اے. جیہے نال دیکھن وکے
نول کل دی آسانی نال
آجادی اے. اونیاں تے جیہے شاعر
تے بروصاں دی علامت ہے لوکاں نول بیان

کرن لئی ورتیاں نیں . اونیاں نے اپنی اک نظم
"باری تے بیٹھا نکال" تے ایس دا اظہار
ایج کیتا اے .

۱۔ بلبل گبوں ، جھکر تھلن ، چیرے ادن ، ساف تھلن
نکال تھل نہ سکل ، باری تے بیٹھا نکال
گلی گلی تھی ادنی مٹی ، تھکل تھکل
نہ سکل .

۲۔ اگھائی دا شاعر :-

اونیاں نے اپنی شاعری وج اگھائی دا استعمال
کیتا اے . پنجابی شاعری تے اگھائی تو
مراد اے کہ کجھ اشارے دتے جیہ تے
ڈر لکھن والا اونیاں اشاریاں دے ذریعے
گلی تھل پہنچ جاوے . اونیاں اپنی اک نظم
تے ایس تھل تھل دسیا اے .
۱۔ مہک پھور تے اوتھ سپ
س پھور تے اوتھ سپ
دھرتی پھیر پھیریاں اندر
ر پھور تے اوتھ سپ

اونیاں تے اگھائی دا استعمال کردے ورتے دے
حالات تھل تھل ایس طرح تھل تھل اترا
تے بیان کیتا اے .

۳۔ زندگی دا مفہوم :-

مہر نیازی اک بامقصد زندگی گزارن دا درس
دیندے نیں . اوتھ تھل وی بامقصد زندگی
گزارن تے اوہ دوجیا لوکاں تھل وی
اپنا ای گل کھدے نیں . کہ زندگی کو
وای سہی اے . ایس تھل تھل تھل تھل
کرتا چاہی دا .

۴ آج دا دن وی اہورے لنگھا، کوئی وی کلم نہ پویا۔
 پورب دلو ہن مہا سورج، بچھم آن کھلویا
 نہ میں ملیا خلقت نول، نہ میں یاد خزانہ پتیا
 نہ میں لڑھی نماز تے نہ میں جام شراب پتیا
 آج دا دن وی اہورے لنگھا کوئی وی کلم نہ پویا۔

4- رومانوی رنگ:-

اونیاں دی شاعری وج علامتی نظام تے
 علاوہ رومانوی رنگ دی لہرا لے۔

۴ اونیاں مکافاں دیاں رنگینیاں باریاں ہن
 دارن دے شکاریاں نے زلفاں کھلاریاں ہن
 ریندا لے زمین آوتے تے چون نال باریاں ہن
 دل پسمان دیاں اونیاں اداریاں ہن
 اسی طرح رومانوی رنگ اپنی شاعری تے پیدا کرن لگی
 اک لیور جامع اکھریاں ہن کلم

۴ مکھڑا لعل گلاب دا تے جان ورنی آکو
 بیل چیت وساکو دا ایس کرمی دا لک

5- سادہ آسان ہنجاری زبان دا درناؤ:-

اونیاں ہن اپنی شاعری تے سادہ آسان ہنجاری
 زبان ورتی ہے۔ تاکہ عام لوکاں نوں وی
 آسانہ نال سمجھ آجاو۔ مٹی کمر دا
 استعمال کیتا ہے تے مشکل لفظاں نوں استعمال
 کمر لو گھریاں کیتا ہے

6- نظم دی ابتدا:-

اونیاں نے ونر دے ویکے پلوئے نظم نوں لکھی اس
 طرح بیان کیتا ہے۔ اوہ اکھریاں ہن کلم
 ۴ مگر دیاں کنڑھاں آوتے، دس دھتھال لال تہار دیاں

آدمی راتھی بوئے کھڑکری، داتاں چنجان مار دیاں
بروہاں وانو کولو نکلن مہکان باسی پار دیاں
قبرستان دے رستے دس کواں تہس طر دیاں.

7- دکو دا اظہار :-

منیر نزاری نے اپنی حیاتی تے نپو درد نکل
ورل وکھرا لے. ونرک وید تہسا فون
خرا با ہو پائے اپنے ایشیاں تو وکھر گئے ایس
ای رنگ اونیاں دی شاعری وج وی نظر
آونرا لے

کچھ گل وج نم دا طوق وی سی،
کچھ شیر و لوں وی قائم سن
کچھ سالوں مرن دا شوق وی سی

8- نم دا اظہار :-

منیر نزاری دی شاعری وج نم دا عنصر نمایاں
لے. اوہ اپنے جزبات نوں بیان اکری پدیوے
اکھرک نہیں کہ

کچھ دلہے پہلے ایسے رنگ دا بنیسی پٹھا گا ریاسی
کسے نے اوس لوں درا دتا لے اوہ آڈکنا
پس شاخ اودھے آڈن و خار نال بنیسی
کچھ دلہے ایج ای کنیری وی رہے گئی

9- عشق حقیقی دا تصور :-

باقی شاعراں وانو منیر نزاری دی شاعری
وج وی عشق حقیقی دا تصور لیرا لے.
اوہ عشق حقیقی نوں ایس طرح اپنی شاعری
چے بیان کردے تیں.

ع جردوں دا اوس دا ویاہ لہو پائے
اوہ آج مڑے آئی لے
جیلے کوئی و کھیری روح
آسمانوں آ لے آئی لے 4

10- لوک گیتا دا رنگ:-

منیر نیازی دی شاعر وج لوک گیتا دا رنگ
 وی لیرا اے. اونہاں دا اسلوب باقی شاعر
 نالوں وکرا اے. اوہ اپنے جذبات نون لوک
 گیتا د زریعے وی بیان کردے نے
 ۷ دو پتر انال دا

سادہ اپنے ای دکو نیچ مکنے کی ونپ دکو پارہ د

۷ ایچے موتیاں د لوک بیاری، پنجواں دل مل کوئی تال

۷ اوغیاں مکناں دیاں رنگیناں باریاں نیں
 رات د ۷ شکاریاں نیں زلفاں کھلاریاں نیں

11- غزل دا سواد:-

منیر نیازی دی شاعری وج غزل دا سواد
 وی لیرا اے. بوہت کلم شاعر نے جنہاں
 دی نظارہ وج غزل دا سواد لیرا اے
 ۷ اپنے صر تو کافی پہلے کنی سوئی لکری
 پیار کرن تو کافی پہلے کنی سوئی لکری سی

فنی جائزہ:-

1- پنجابی تشبیہاں تے استعاریاں دا استعمال:-

منیر نیازی نے اپنی شاعری وج پنجابی تشبیہاں
 تے استعاریاں دا استعمال کیا اے
 ۷ سس باجہ دا ستا، تو چہرنی وا
 مینڈھے سر اوتے جھل، مینڈھے نال نال آ

2- سادہ تے آسان زبان دا استعمال:-

سادہ تے آسان پنجابی زبان ورتی گئی
 اے. کلم عام لوکاں نون وی آسانی نال
 آسکے.

مکری کی :-
عصر نثری نے اپنی شاعری کے وکھرا اسلوب
کے سادہ کے عام پنجابی زبان کا استعمال
کرتا ہے۔ اسی وجہ سے وہ باقیان شاعراں
کو وکھرا انداز کے طور پر نہیں دیکھتے۔
انہوں نے اپنے اسی
انوار میں وجہ کو مکتوب میں

سوال :- مواضع نوشہ لکھنے کا نقشہ دی قلمی فنی
خوبیاں بیان کریں؟
وعظ کو مراد کے تہنوں کے نام سے دیاں گلاں دینا
نوشہ لکھنے کا نقشہ نے اپنے وعظاں کے ذریعے
اسلام کی تسلیغ کی ہے۔ اسے اونہا نے
ایہم وعظ عام لوکاں لکھ لکھنے نے جیہڑے
کلم پڑھ لکھ لکھنے نے۔ اسے اونہاں نوں اسلام
یاں اتنا پتا نہیں۔
اس واسے اونہاں نے ایہم وعظ اسلام کی تسلیغ
کے واسے لکھ لکھ لکھنے نے اسے ایہ
کے دین الہی کے خلاف احتجاج ہے۔

مواضع دیاں فنی خوبیاں :-

1- سادہ کے عام زبان کا استعمال :-
نوشہ لکھنے کا نقشہ نے انہاں وعظاں نوں بوقت
ہی سادہ کے عام زبان دا استعمال کرتا ہے۔
کیوں جیہڑے لوں کلم پڑھ لکھ لکھنے نے
اونہاں نوں ہی آسانی نال اسلام کی
کلی تبلیغ کے واسے۔ اسے اسلام مزید وسیلہ کے

2- جامعیت :-
فنی نے اپنی شاعری کے جامعیت نال

کم گھرا ہے۔ کیوں ہے طبی گل اپنا اثر کھو
 دیندی ہے تے ذریعہ والا وہی اوس دلچسپی
 نال شیخ پر لکھا ہے ایں وہی تو اونیاں
 نے اپنی گل نول سمجھا لئی اسی
 طریقہ اپنایا ہے۔

3- وعظاں دا دور :-

انہاں وعظاں نول پورے کے پتا لگرا ہے کہ
 اتنا اتنا تعلق بابا جی دی حیاتی دے
 مرحلے دور نال ہے جرد آپ نول حیرت
 تے فہم آوے ہویت عبور حاصل سی۔ تے
 اہم ایں گل جی جھک اونیاں دے وعظاں
 وج وی نظر آؤندی ہے۔

4- وعظاں دی تاریخ :-

اہم وعظ پنجاب دی قدامت نشر تعلق
 تعلق رکھتے ہن۔ اوس ویلے اسلام نول
 گور اتنا نہیں جانے سن تے اسلام دی
 تعلیمات آوے جلی وی نہیں کرسکے سن
 بابا جی انہاں وعظاں نول لکھ کے لوکاں
 نول اسلام دی تبلیغ دا درس دیندے ہن

5- اللہ والیاں نال محبت :-

انہاں وعظاں وج نوشا گنج بخش تے ایں گل
 آوے جی زور دتا ہے کہ اللہ والیاں نال محبت
 تے عزت دا ~~حصہ~~ سلوک کرو۔ پتو جیہے
 توں اللہ والیاں نال خار بستہ ہن اونیاں
 دا انجام فخر نامو ملا ہوندا ہے۔
 اسلئے اللہ والیاں نال بنا کے رکھنی چاہی
 ہے۔

6- سچائی دا درس :-
 اہلیاں و عظاماں و ج نوٹس گنج بخش نے سچائی
 دی ایسی آوے زور دتا اے . اوہ اکھنہ نہیں
 کہ جھوٹ لوں عطا والیا دا حال نہو مالا
 لیوندا اے . ایسی لئی سچ بولن والیاں
 دے نال اٹھ پتھر کے اپنی آخرت سزاوی
 چاہی اے . تے جھوٹ تو مکتا چاہیے

7- اسلامی تعلیمات تے عمل دا درس :-
 ایس تے اہلیاں نے اسلامی تعلیمات دی ایہیں
 تے ایہا نوں بیان کیتا اے تے اسلام
 تعلیمات آوے عمل دا درس دتا اے . ایہہ وعظ
 اہلیاں نے ان مسلماناں باب لکھیا اے جیسے
 خالی زبانوں تو مسلمان پوئے نے ہر دل و ج
 پے وی بندو مزید دے پڑوکار نہیں . بابا جی
 اہلیاں لکان نوں مت لاند پوئے اکھنہ نہیں ل
 اسلامی تعلیمات آوے دل توں عمل کرو
 کیوں جے ایہہ ہی نجات دا ذریعہ اے

8- ظلم دی مذمت :-
 اہلیاں نے ظلم دی مذمت تے مظلوم دا ساغر
 دتا اے . جس ویلے بابا جی نے ایہہ وعظ
 لکھ اوس ویلے ظلم ہی انتہا لاوتی
 سی . تے بابا جی اپنے وعظاں دا ذریعہ ایہہ
 ہی سمجھاؤں دی کوٹیشن کرنیوے پئے نے کہ
 ظالم واسطے کوئی وی راہ نجات نہیں اے .

9- پنجابی تھیپاں تے استعارہاں دا ورتاؤ :-
 بابا جی نے اپنے وعظاں و ج پنجابی تھیپاں
 تے استعارے ورتے تے . تاکہ لکھن و الیاں نوں
 آسانی تار سمجھ آسکے .

10- پنجابی محاوروں کا استعمال :-
 پانا جی نے انہیں وعظان وچ پنجابی محاوروں دا
 استعمال پتا لے . مثال کے طور تے
 سچ نکل جیت تے گور نکل ہمیشہ پار پڑندی
 اے .

مگدی گلی :-
 لیجول ڈاکٹر اسلام زلنا :-
 ایہم وعظان اک پاس پنجاب دی عظیم تادی
 نشر دا شاہکار تے خوف پاس اسلام
 دی تبلیغ وی کردے .
 نوٹس تبلیغ بخش نے ایہم وعظان لکھ کے نہ
 صرف اسلام دی تبلیغ کیتی اے بلکہ پنجابی
 زبان دی حرمت وی کیتی اے .

سوال :- "وارث شاہ کی پسر نون پنجاب

دا انساٹکو پیریا آکھیا جاندا ہے۔ کیہ ایہ گل تھیں لے؟

وارث شاہ کی پسر نون پنجاب دا انساٹکو پیریا
آکھیا جاندا ہے۔ ایہ گل تھیں لے کیوں ہے
وارث شاہ نے پسر لکھنے پنجاب دی
ثقافت نوں بیان کیا ہے۔ نے اوس
ویلے دیاں ظلم آبادیاں نوں وی سامنے بیان
لے۔ اوس دوراں وی عورتاں نال اچھا سلوک
نئیں پوندا سی۔ پسر دی کھیرواں تھے زبردستی
شادی ایہ گل دا ثبوت ہے۔
کسے نقاد نے کہ قوت آکھیا سی کہ
وارث شاہ نے پسر لکھنے پسر نون راجھ
کو کوں کھس لیا 4000 لکھ پسر واپس راجھا
آکھیا لکھنے دا بجائے پسر وارث شاہ
آکھیا ہے

پسر کے بعد نون آج سوور گزرن ولے
نے ڈس فیر وی پسر ایہی سوال آپ
لے۔ ایہی گل نون سمجھیں تھی کہ "وارث شاہ
دی پسر" نون پنجاب دا انساٹکو پیریا آکھیا
جاندا ہے پسر دا ویروا کرنا ضروری ہے
پسر (وارث شاہ) دا ویروا :-
1- وحدت الوجود دا درس :-

اوہ ایہی کہ وج وحدت الوجود دا درس دینا
یلوے آکھیا میں کہ

۱۔ راجھا راجھا کرے نہ میں آئے راجھا بیوٹی
سرو نہ میںوں دلہیرو راجھا مچھ پسر نہ آکھو کوئی
راجھا میں وج میں راجھ وج مچھ فیال نہ کوئی
میں تابی اوہو آپ لے، ایہی آپ کہ دلجوئی

2- عورتاں دی بے حرمتی :-

اوس ویلے پنجاب دے وج عورتاں دے نال چکا سلوک

نتیجہ کیا جاننا سی۔ پھر دی زیر دستی سکا دی
ایس گل دا بکورت اے۔ عورت دی صرفہ
پوچھن دا حق ہے اوس نون اسلام دی
دتا اے تے ایہ اوس دا سڑی ہٹی لے۔
پھر اوس ویکے وی عورتاہ دے نال زیر دستی ہونوی
سن

نے وے رانجیا واہ میں لاکھی ساڑے وس تھیں گل بے
وس ہونوی

قاضی ماہیاں ظالماں بنن لوری، تیرا مندا دی دوستی
بس ہونوی

گھر کھیریاں دے نہیں وسنا میں، سادی انہاں دے نال خرہ
ہونوی

جان جیواں گے ملاں گے دب میلے، حال سال تار دوستی
بس ہونوی

-3

اخلاقیات دا درس :-

وارک شاہ نے پھر لکھ کے اخلاقیات دا درس
دتا اے۔ اوہ آکھن میں کہ اپنے کاطاں دی
ومہ تو ای انسان خوار ہونو میں۔

وارک شاہ اوہ سرا ای جیونو میں
جنہاں کبتیاں نیک کماشیاں میں
والک شاہ فعلان وے نال ہونو بند خوار
پاں گناہ تھیں حمدے میں۔

-4

مزہبی حالات :-

وارک بے شاہ نے "ملاع" دے کردار تے رانجی
دے کردار تے آپس دے مکالمیاں دے ذریعے
اوس ویکے دے صیٹی دے حالات دے سروسیاں تے
پڑھائے جانے والے سبھی تے ^{میں} حالات
نوں بیان کیا اے۔ تے ایہاں ^{میں} حالات
حالات نوں بے نقاب کیا اے۔

5- سیاسی حالات:-

حجروں وارث شاہ نے پسر لکھی اوس ویلے پنجاب کے حالات کافی خراب سن احمد شاہ ابراہیم کے عہدے ، سلطان دیاں ساز شاہ نے مسلمانان دیاں اوس دیاں سلطان دیاں دی وجہ تو پنجاب آکر قبرستان بن گیا ہے۔ انہاں خراب سیاسی حالات نون وارث شاہ نے اس طرح بیان کیا ہے۔

۶- بیا ملک کے وجہ سے لبر رولا، ہرکے کے پتھر تلوار

حجروں دس دے حصے سردار آہے، پسر وگھری جاوین ہمار

6- پسر کے کردار:-

پسر کے کردار کے نال جن کپرو، سہتی، ہیرخان ملاح، جوگتے، پسر، رانجا، قافی، مٹھی زانج جوگتے۔

7- کردار دا رویہ:-

۷- وارث شاہ میان ویلو ٹنگ لنگی، سلطان دی

کا حکاؤندی ہے۔
۸- سلطان شطونگرے پتھر جوبن، پسر گورو اسی جوگتے

کپرو نے سہتی پسر کے اہرے کردار نے جہاں نے اہا کردار نہیں بنیلا کے پتھر نے رانجا دونوں نون نقصان پہنچاؤں دی کوشش کیتی ہے۔

8- دکو دا اظہار:-

۸- وارث شاہ نے اس وجہ دکو دا اظہار ہی کیا ہے کیوں ہے پسر نے رانجا دی داستان پو رفتی ہے۔ وگھوون دا احساس انسان نون دیکھ کم پتھا ہے۔

ہ پسر آگہی ہو گیا جو موٹو آگہی، کون رطرتے پار مناوٹرا کے
 اہم آئے کوئی نہ ملتا میں ڈھونڈ نکلتی جیسے گہا نول
 مور باوٹرا کے

ملتی گل :-

مادی گل اہم ہے کم وارث شاہ نے پسر لکھ
 کے پنیاب دی لہزیب و لولفت نول
 سامنے لہلہزا لے ہے آوس ویلے دا معاش
 تی ساسی حالات نول وہی دسا لے . وارث
 شاہ نے پسر نول اہم پسرین انزا لے
 لکھا لے کم سو وڈ گزن والے نے آئے
 وہی پسر اہم مثال آپ لے . اہم نول
 لہور علم ان نے وہی وارث شاہ دی
 تعرف لکھی 4 .

اقبال پار دیاں آگہی میں کم
 وارث شاہ جنڈیے واہ واہ پسر بنائی
 اعد پار کیے اہم ہی اکل میں پسر آگہی

سوال: سر ناویاں وچوں کسے دو آئے نوٹ لکھو

شلوک :-

ادبہ اصطلح وچ شلوک تو مراد اہم جی
 لہف 4 جیسے دونوں مصرے ہم قائم
 ہونے میں . ہے اس نول کسے آگہی لول
 نے لکھا ہوور اہم وچ موضوع
 دی شلوک قدر نہیں ہونری . کسے وہی
 موضوع آوتے گل کسے حاسکری لے .
 شلوک دا لفظ شاہ لول تو نکٹا لے .
 شاہ لول پیری زبان دا لفظ لے
 جسک معنی 4 بادشاہ دا . جہاں

بابا فرید کے شلوک نورو مشہور بیرونہ میں

ہے رکھی ہوئی کھا کے طہنڈا پانی پینے پر
فریدا ویلو ڈرائیج ہوئی نہ تھک سکی۔

ناول :-

ادبی اصطلاح وجہ ناول ایسا ہے جو لفظ
نوں لکھا جاتا ہے جس پر وجہ حقیقی زندگی
کے پیش آنے واقعات نوں کہانی کا
طور سے پیش کیا جاوے۔

ناول کے عناصر/ ارکان :-

- 1- **قسم لگاتی :-**
ناول کہیں کہیں کسی نہ کسی قسم یا کہانی کا ہونا
ضروری ہے۔ ایسے کو بغیر ناول نہی لکھا جاسکتا۔
- 2- **پلاٹ :-**
کسی بھی ناول نوں کہیں کہیں پلاٹ کا ہونا ضروری
ہے۔ پلاٹ اور خاکے کے جیسے آؤ کہانی لکھی
جانے لے۔
- 3- **مکالمہ نگاری :-**
ناول نوں آگے بڑھانے لکھی کرداروں سے ایسے
کے کل بات دا ہونا مکالمہ کرنا ضروری ہے
- 4- **کردار نگاری :-**
ناول نگار کرداروں کے جزئیات، احساسات
کے انہاں کے حیلے کے بول چال نوں
بیان کرنے کے
- 5- **تجسس :-**
ناول نگاروں کے نے تجسس نوں ناول وجہ
بہتر کرنا ہونا ہے کہ ہرگز نہ لکھیں
وہاں دا تجسس بہتر کرنا ہونا۔

DATE: ___/___/___

ناول ۵۰۰ اقسام :-

- ۱- رادغی ناول
- ۲- کمر دانی ناول
- ۳- سیرا نومی ناول
- ۴- رومالوی ناول
- ۵- افسالوی ناول